

УДК 378.147-027.22:811.112.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-2-47>**Ольга КІРШОВА,***orcid.org/0000-0003-2784-1742*

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри романо-германської філології та перекладу з німецької мови

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

(Миколаїв, Україна) *olhakhirshova1606@gmail.com*

ПІДГОТОВКА МАГІСТРАНТІВ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

У статті розглянуто сучасні дослідження, присвячені формуванню професійної компетентності майбутніх викладачів, де ця проблема вивчалася з різних ракурсів. Автором було визначено, що для досягнення цієї мети, в навчальні плани українських університетів введено дисципліну «Методика навчання іноземних мов», що складається з лекцій та семінарських занять. Саме тому у статті детально проаналізовано ряд підручників, рекомендованих для вивчення цієї дисципліни.

Оскільки окрім «Методики навчання іноземних мов» для формування професійної компетентності навчальним планом передбачено проходження магістрантами асистентської (педагогічної) практики, у роботі розглянуто і низку публікацій, присвячених питанням організації асистентської практики магістрантів мовних закладів вищої освіти в Україні. Метою практики визначено закріплення знань, отриманих у ході вивчення «Методики навчання іноземних мов», та набуття практичного досвіду.

Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, недоліки у підготовці майбутніх викладачів німецької мови виявляються досить регулярно, і метою статті став відбір завдань для підготовки магістрантів до навчання студентів – філологів німецькомовного діалогічного мовлення.

Автором запропоновано низку завдань, що можуть бути застосовані як у ході семінарських занять з «Методики навчання іноземних мов», так і у ході консультації під час асистентської практики. За основу в завданнях взято класифікацію вправ, запропоновану Н. Склярєнко. Їх метою є розвиток вмінь магістрантів розробляти: умовно-комунікативні вправи для навчання студентів діалогічного мовлення з використанням тексту-зразка, на основі покрокового складання діалогу, на ситуативній основі; комунікативні вправи для навчання студентів діалогічного мовлення шляхом створення комунікативних ситуацій; контрольні вправи для перевірки рівня сформованості умінь студентів у діалогічному мовленні; серію вправ для формування у студентів вмінь діалогічного мовлення.

Доведено, що саме такі завдання змінять соціальні відносини в аудиторії та сприятимуть підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх викладачів німецької мови.

Ключові слова: магістранти, методика, асистентська практика, професійна компетентність, діалогічне мовлення.

Olha KIRSHOVA,*orcid.org/0000-0003-2784-1742*

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Romano-Germanic Philology and Translation from German

Petro Mohyla Black Sea National University

(Mykolaiv, Ukraine) *olhakhirshova1606@gmail.com*

PREPARATION OF MASTER'S STUDENTS FOR PHILOLOGY STUDENTS' TUITION OF GERMAN-LANGUAGE DIALOGIC SPEECH

The article provides modern researches, dedicated to the formation of future teachers' professional competence, where this concern has been studied from various sides. The determination made by the author shows, that in order to achieve this goal, the subject "Foreign Language Teaching Methods", consisting of lectures and seminars, has been introduced into the curricula of Ukrainian universities. Therefore, in the article, a number of textbooks were analysed in detail, recommended for studying this subject.

Since, besides the "Foreign Language Teaching Methods" course, the curriculum provides for the completion of the assistantship (pedagogical) practice by master's students to form professional competence, the paper also considers a number of publications on the organisation of assistantship practice for master's students of language higher education institutions in Ukraine. The purpose of the practice is to consolidate the knowledge gained in the course of studying «Foreign Language Teaching Methods» and to gain practical experience.

However, despite the large number of researches, flaws in the coaching of future German language teachers are identified quite regularly, and the purpose of the article is to select tasks for preparing master's students to teach students – philologists of German-language dialogic speech.

The author proposes a number of tasks that can be used both in the course of seminars on «Foreign Language Teaching Methods» and in consultations during assistantship practice. The tasks are based on the classification of exercises proposed by N. Skliarenko. Their purpose is to develop masterstudents' skills in creating: conditional communicative exercises for teaching students dialogic speech using a sample text, on the basis of step-by-step dialogue composition, on a situational basis; communicative exercises for teaching students dialogic speech by creating communicative situations; control exercises to check the level of students' skills in dialogic speech; a series of exercises for developing students' dialogic speech skills.

It is proved that such tasks will change social relations in the classroom and contribute to the development of future German teachers' professional competence.

Key words: *master's students, methodology, assistant practice, professional competence, dialogic speech.*

Постановка проблеми. Модернізація застарілої системи освіти до світових стандартів, безперервний процес реформ, інституалізація освітніх практик актуалізують пошук засобів підвищення якості професійної освіти. Так в методичній літературі проблема формування професійної компетентності викладачів іноземних мов висвітлена досить широко, про що свідчать дослідження багатьох вчених (Хоменко, 2019; Баб'як, Щур, 2020).

Проте викладачам інколи не вистачає так званих «практичних інструментів», тобто конкретних знань, які завдання пропонувати магістрантам, щоб у подальшій професійній діяльності вони могли ефективно навчати вже своїх студентів діалогічного мовлення німецькою мовою.

Аналіз досліджень. У першу чергу пропонуємо розглянути, які саме дисципліни покликані формувати професійну компетентність майбутніх викладачів. Так у більшості мовних закладів вищої освіти України у навчальному плані для магістрантів передбачено вивчення «Методики навчання іноземних мов». З цією метою нашими вченими було написано багато підручників. Р. Гришкова детально описала методику навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей (Гришкова, 2015). О. Тарнопольський та М. Кабанова розглядають у своїй роботі як особистість студента, так і методику навчання як аспектів іноземної мови, так і видів мовленнєвої діяльності (Тарнопольський, Кабанова, 2020). Матеріал посібника колективу авторів під керівництвом М. Пабат поєднує та систематизує різноманітність методів і прийомів навчання іноземної мови (Пабат та ін., 2023).

Автором статті також були написані посібники, призначені для магістрантів-філологів, і присвячені основам методики викладання саме німецької мови як у мовному, так і немовному закладі вищої освіти (Кіршова, 2011; Кіршова, 2021).

Окрім цієї дисципліни, до складу якої входять як лекції, так і семінарські заняття, навчальним

планом передбачено проходження магістрантами асистентської (педагогічної) практики, з метою закріплення знань, отриманих у ході вивчення дисципліни «Методика навчання іноземних мов», та набуття практичного досвіду. З метою покращення процесу організації асистентської практики та підвищення її ефективності також було здійснено ряд досліджень. Так М. Рогова та І. Зарішняк присвятили свою статтю ролі асистентської практики у формуванні індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх викладачів (Рогова, Зарішняк, 2020). Робота О. Бігич та Н. Майер досліджує науково-асистентську практику як складову практичної професійно-методичної підготовки майбутніх викладачів романських мов (Бігич, Майер, 2022). О. Цокур також розглядає практику як детермінанту професійного самовизначення студентів в статусі викладачів закладу вищої освіти (Цокур, 2021).

Проте як свідчать дані, отримані нами у бесідах з керівниками асистентської практики, а також звіти магістрантів, найбільшою проблемою для майбутніх викладачів залишається формування мовленнєвої компетентності студентів у говорінні. Тобто вони не були достатньо підготовлені до цього у курсі «Методика навчання іноземних мов», і не завжди отримували належну допомогу від керівника асистентської практики.

Мета статті – розглянути, які завдання має запропонувати викладач з методики, або керівник практики, щоб як найкраще підготувати магістрантів до навчання студентів-філологів німецькомовного діалогічного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, хочемо зазначити, що, на нашу думку, питання про включення таких завдань чи то до курсу «Методики навчання іноземних мов», чи то до асистентської практики, має вирішувати колектив кафедри. Це залежить від кількості годин, що передбачені для цих дисциплін, а також від самої концепції навчальної роботи кафедри. Нам вважається більш логічним опрацювати такі завдання

у ході семінарських занять з «Методики навчання іноземних мов». Таким чином ми матимемо змогу краще підготувати магістрантів до проходження асистентської практики, де майбутні викладачі вже мали б змогу здійснити апробацію власних розробок.

За основу в наших завданнях ми взяли класифікацію вправ, запропоновану Н. Скляренко (Бігич та ін., 2013).

Завдання № 1. Мета: розвивати вміння магістрантів розробляти умовно-комунікативні вправи для навчання студентів діалогічного мовлення з використанням тексту-зразка.

Анweisung: Sie sind Universitätslektor und möchten die Fertigkeiten von Studierenden im dialogischen Sprechen auf Grund eines Dialogmusters entwickeln. Da Sie keine zum Thema passende halb-offene Übung dafür gefunden haben, müssen Sie Ihre eigene erarbeiten. Die Anweisung zur Übung könnte so sein:

- einen Dialog mit verteilten Rollen vorlesen;
- einen Lückendialog ergänzen;
- eingeklammerte Wörter in die Repliken einsetzen;
- einen Dialog nach den Stichwörtern bilden;
- die Antworten zu den Fragen im Dialog ausdenken;
- einen Dialog vorspielen;
- einen Dialog erweitern;
- einen Dialog nach dem Muster bilden;
- einen längeren Dialog aus den Kurzdialogen bilden.

Завдання виконується магістрантами як домашнє і має бути перевірено на наступному занятті.

Завдання № 2. Мета: розвивати вміння магістрантів розробляти умовно-комунікативні вправи для навчання студентів діалогічного мовлення на основі покрокового створення діалогу.

Анweisung: Als Universitätslektor möchten Sie die Fertigkeiten der Studenten im dialogischen Sprechen entwickeln. Sie beabsichtigen den Replikenaustausch zu lehren. Erarbeiten Sie bitte eine halb-offene Übung dafür. Folgende Ideen helfen Ihnen dabei:

- eine der Situation entsprechende Replik bilden;
- eine reaktive Replik (Antwort-Replik) bilden;
- einen Vorschlag ablehnen;
- Gründe der Ablehnung erklären;
- versprechen, etwas später zu machen;
- einen Kurzdialog laut dem Muster bilden;
- seinen Wunsch / seine Absicht äußern;
- einen Rat geben;
- seine Meinung äußern;
- die Lücken im Dialog mit Pausenfüllern ergänzen;
- fehlende Repliken einsetzen;

- einen Dialog erweitern;
- aus den gegebenen Repliken einen Dialog bilden;
- Fragen und Antworten ordnen.

Завдання виконується магістрантами як домашнє і має бути перевірено на наступному занятті.

Завдання № 3. Мета: розвивати вміння магістрантів розробляти умовно-комунікативні вправи для навчання студентів діалогічного мовлення шляхом створення ситуації спілкування.

Анweisung: Als Universitätslektor möchten Sie die Fertigkeiten der Studenten im dialogischen Sprechen in verschiedenen Situationen entwickeln. Erarbeiten Sie bitte eine halb-offene Übung dafür, deren Anweisung so sein könnte:

- einen Dialog in gegebener Situationen mit folgenden Klischees bilden;
- einen Dialog auf der Basis eines Fotos bilden;
- einen Dialog auf der Basis der Reihe von Bildern ausdenken;
- einen Dialog in gegebener Situation mit angegebenem Anfang und Ende bilden;
- einen Dialog auf der Basis des gelesenen Textes bilden;
- einen Dialog durch die Erweiterung eines Monologs bilden.

Завдання виконується магістрантами як домашнє і має бути перевірено на наступному занятті.

Завдання № 4. Мета: розвивати вміння магістрантів розробляти комунікативні вправи для навчання студентів діалогічного мовлення шляхом створення комунікативних ситуацій.

Анweisung: Als Universitätslektor müssen Sie die Fertigkeiten Ihrer Studierenden im dialogischen Sprechen entwickeln. Dafür könnten Sie eine offene Übung erarbeiten, die irgendwelche Gesprächssituation darstellt. Folgende Ideen helfen Ihnen dabei:

- einen Dialog bilden, um an einer Diskussion teilzunehmen;
- einen Dialog bilden, um an einer Konferenz teilzunehmen;
- einen Dialog in der gegebenen Situation bilden.

Завдання виконується магістрантами як домашнє і має бути перевірено на наступному занятті.

Завдання № 5. Мета: розвивати вміння магістрантів розробляти контрольні вправи для перевірки рівня сформованості умінь студентів у діалогічному мовленні.

Анweisung: Sie sind Universitätslektor und möchten die Fertigkeiten Ihrer Studenten im dialogischen Sprechen prüfen. Erarbeiten Sie eine Kontrollübung. Folgende Schemata helfen Ihnen dabei:

Für das 1. Studienjahr

Testgegenstand	Testaufgabentypen
Interaktion (dialogisch): – persönliche Informationen geben; – Fakten mitteilen; – nach Einstellungen und Meinungen fragen, Informationen erfragen	Interviewartiges normiertes Gespräch (gelenktes Gespräch); Alltagssituationen als Stimuli für Dialoge; Rollenspiele

(Borisko, 2004: 80).

Für das 2. Studienjahr

Testgegenstand	Testaufgabentypen
Interaktion (dialogisch): – persönliche und faktenbezogene Informationen austauschen; – Einstellungen und Meinungen ausdrücken und verstehen; – Gespräche führen	Interview; Gelenktes Gespräch, simuliert durch Alltagssituationen; Rollenspiele

(Borisko, 2004: 113).

Für das 3. Studienjahr

Testgegenstand	Testaufgabentypen
Interaktion (dialogisch): – komplexe Informationen und Ratschläge austauschen; – eine lebhafte Diskussion unterstützen; – Standpunkte, Einstellungen und Meinungen ausdrücken und verstehen	Interview; Gelenktes Gespräch, simuliert durch Alltagssituationen; Rollenspiele; Diskussion

(Borisko, 2004: 145)

Для виконання цього завдання магістранти розбиваються на 3 групи, в залежності від того, із студентами якого року навчання вони працюватимуть під час педагогічної практики. Завдання виконується безпосередньо на семінарському занятті, перевіряється викладачем.

Завдання № 6. Це завдання магістранти отримують лише після того, як попередні завдання були перевірені.

Мета: навчити магістрантів розробляти серію вправ для формування у студентів вмінь діалогічного мовлення.

Anweisung: Sie sind Universitätslektor und möchten die Fertigkeiten der Studenten im dialogischen Sprechen entwickeln. Entwerfen Sie bitte dafür eine Übungssequenz. Die Übungssequenz sollte sowohl halboffene als auch offene Übungen enthalten und mit einer Kontrollübung enden.

Завдання виконується індивідуально як домашнє і потім магістрант обмінюється серіями для взаємоконтролю з тими магістрантами, які працюватимуть із студентами того ж року навчання, що й він.

Висновки. Така активна залученість магістрантів у навчальний процес безумовно змінює соціальні відносини в аудиторії та сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх викладачів німецької мови.

Подальшими розвідками у цьому напрямку може стати розробка завдань, спрямованих на підготовку магістрантів до навчання студентів інших видів мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баб'як Ж., Щур Н. Особливості розвитку професійної компетентності викладачів іноземних мов у США. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2020. № 2 (22). С. 12–20.
2. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник / за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої*. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Бігич О.Б., Майер Н.В. Науково-асистентська практика як складник практичної професійно-методичної підготовки майбутніх викладачів романських мов. *Вісник КНЛУ*. 2022. Том 37. С. 35–44.
4. Гришкова Р. О. *Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей : навчальний посібник*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені П. Могили, 2015. 220 с.
5. Кіршова О.В. *Методика навчання німецької мови у вищій школі: навчальний посібник*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені П. Могили, 2011. 92 с.
6. Кіршова О.В. *Methodik des Deutschunterrichts an Hochschulen und Universitäten: методичні рекомендації*. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені П. Могили, 2021. 132 с.
7. Пабат М.А., Будз І.Ф., Поченюк Я.В. *Методика навчання іноземних мов: навчальний посібник*. / за ред. М.А. Пабат. Рівне: МEGУ, 2023. 516 с.
8. Рогова М.О., Зарішняк І.М. Роль асистентської практики у формуванні індивідуального стилю педагогічного спілкування майбутніх викладачів. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. Т. 1 № 12. С. 279–282.
9. Хоменко О. В. *Формування професійної компетентності викладача іноземної мови. Інноваційна педагогіка*. Одеса. 2019. Вип. 13. Т. 1. С. 188–191.
10. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. *Методика викладання іноземних мов у вищій школі: підручник*. Вінниця: Нова книга, 2020. 384 с.

11. Цокур О. Науково-педагогічна (асистентська) практика як детермінанта професійного самовизначення студентів в статусі викладачів закладу вищої освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2021. № 48. С. 220–228.

12. Borisko N.F. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen. Київ: Ленвіт, 2004. 256 S.

REFERENCES

1. Babyak Z.H., Shehur N. (2020) Osoblyvosti rozvytku profesiynoyi kompetentnosti vykladachiv inozemnykh mov u SSHA [Peculiarities of the development of professional competence of teachers of foreign languages in the USA.]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya*. No. 2 (22). pp. 12–20. [in Ukrainian].

2. Bihych O.B., Borysko N. F., Boretska H.E. etc. (2013) Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka: pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: textbook] / editor-in-chief S.Yu. Nikolazeva. Kyiv: Lenvit, 590 p. [in Ukrainian].

3. Bihych O.B., Mayer, N.V. (2022) Naukovo-asystent-s'ka praktyka yak skladnyk praktychnoyi profesiyno-metodychnoyi pidhotovky maybutnikh vykladachiv romans'kykh mov [Research assistant practice as a component of practical professional and methodical training of future teachers of Romance languages]. *Bulletin of the Kyiv National Linguistic University*. Vol. 37. pp. 35–44. [in Ukrainian].

4. Hryshkova R.O. (2015) Metodyka navchannya anhliys'koyi movy za profesiynym spryamuvanniam studentiv nefilolohichnykh spetsial'nostey : navchal'nyy posibnyk [Methodology of teaching English according to the professional direction of students of non-philology majors: study guide]. Mykolaiv: Publishing House of the Black Sea State University named after Petro Mohyla, 220 p. [in Ukrainian].

5. Khomenko O. V. (2019) Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti vykladacha inozemnoyi movy [Foreign language teachers' professional competence formation]. *Innovatsiyna pedahohika*. Odesa. No. 13. Vol. 1. pp. 188–191. [in Ukrainian].

6. Kirshova O.V. (2011) Metodyka navchannya nimets'koyi movy u vyshchii shkoli: navchal'nyy posibnyk [Methods of teaching the German language in higher education: a study guide]. Mykolaiv: Publishing House of the Black Sea State University named after Petro Mohyla, 92 p. [in Ukrainian].

7. Kirshova O.V. (2021). Methodik des Deutschunterrichts an Hochschulen und Universitäten: metodychni rekomendatsiyi [Methods of teaching the German language in institutes and universities: methodical recommendations]. Mykolaiv: Publishing House of the Black Sea National University named after Petro Mohyla, 132 p. [in German].

8. Pabat M.A., Budz I.F., Pochenyuk Ya.V. (2023). Metodyka navchannya inozemnykh mov: navchal'nyy posibnyk [Methods of teaching foreign languages: a study guide.] / editor-in-chief M.A.Pabat. Rivne: MEGU, 516 p. [in Ukrainian].

9. Rogova M.O., Yarishnyak I.M. (2020). Rol' asystent-s'koyi praktyky u formuvanni indyvidual'noho stylu pedahohichnoho spilkuvannya maybutnikh vykladachiv [The role of assistant practice in the formation of the individual style of pedagogical communication of future teachers.]. *Bulletin of the Student Scientific Society of the Vasyl Stus Donetsk National University*. Vol. 1. No. 12. pp. 279–282 [in Ukrainian].

10. Tarnopolskyi O.B., Kabanova M.R. (2020) Metodyka vykladannya inozemnykh mov u vyshchii shkoli: pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages in higher education: a textbook]. Vinnytsia: Nova Knyha, 384 p. [in Ukrainian].

11. Tsokur O. (2021) Naukovo-pedahohichna (asystent-s'ka) praktyka yak determinanta profesiynoho samovyznachen-nya studentiv v statusi vykladachiv zakladu vyshchoyi osvity. [Scientific-pedagogical (assistant) practice as a determinant of professional self-determination of students in the status of teachers of a higher education institution]. *Scientific Bulletin of the Izmil State Humanitarian University*. No. 48. pp. 220–228. [in Ukrainian].

12. Borisko N.F. (2004). Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen [Curriculum for practical language teaching in German at pedagogical faculties of universities and pedagogical colleges]. Kyiv: Lenvit, 256 p. [in German].